12.09.016 TAS/290/2016

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

(TyV@eduskunta.fi)

Lausunto hallituksen esityksestä laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain ja tasa-arvovaltuutetusta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (HE 98/2016); sovinnon edistäminen ja vahvistaminen

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt tasa-arvovaltuutetulta lausuntoa hallituksen esityksestä (HE 98/2016) laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain ja tasa-arvovaltuutetusta annetun lain 2 §:n muuttamisesta.

Tasa-arvolakiin esitetään lisättäväksi säännös, jonka mukaan tasa-arvovaltuutettu voisi ryhtyä toimenpiteisiin sovinnon aikaansaamiseksi tasa-arvolaissa tarkoitettua syrjintää koskevassa asiassa. Tasa-arvovaltuutetun valvottaviin kuuluvien asioiden piiriä ei esityksellä laajennettaisi eikä supistettaisi.

Sovinnon osapuolet yhdessä tai tasa-arvovaltuutettu osapuolten suostumuksella voisivat hakea yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta sovinnon vahvistamista tasa-arvolaissa tarkoitettua syrjintää koskevassa asiassa. Lautakunta vahvistaisi osapuolten välisen sovinnon, jollei se ole lain vastainen tai selvästi kohtuuton taikka loukkaa sivullisen oikeutta. Lautakunnan vahvistama sovinto pantaisiin täytäntöön kuten lain voimainen tuomio.

Tasa-arvovaltuutettu kannattaa tasa-arvolakiin ja tasa-arvovaltuutetusta annettuun lakiin ehdotettuja lisäyksiä. Tasa-arvovaltuutettu on jo pitkään ehdottanut sovinnon edistämistä koskevien säännösten kirjaamista tasa-arvolakiin ja pitää erittäin myönteisenä sitä, että eduskunnalle on nyt annettu asiaa koskeva lakiesitys.

Tavoitteena oikeussuojan vahvistaminen ja oikeussuojakeinojen yhdenmukaistaminen

Lakiesityksen tavoitteena on parantaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää kokeneen oikeusturvaa vahvistamalla matalan kynnyksen oikeussuojakeinoja. Esitys myös yhdenmukaistaisi tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain oikeussuojakeinoja.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, ettei tasa-arvovaltuutetulla ole vastaavaa toimivaltaa kuin yhdenvertaisuusvaltuutetulla ryhtyä toimenpiteisiin sovinnon edistämiseksi (PeVL 31/2014). Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on eri yhteyksissä pitänyt tärkeänä sitä, että tasa-arvolainsäädäntöön lisätään sovintoa koskevat säännökset (TyVM 3/2005, TyVL 6/2010 ja TyVM 11/2014). Kuten hallituksen esityksessä tuodaan esiin, matalan kynnyksen oikeussuojakeinojen merkitys näyttäisi korostuvan myös kansainvälisten sopimusten ja EU-oikeuden näkökulmasta.

Sovintomenettely on tarpeellinen keino pyrittäessä edistämään tasa-arvolakiin perustuvien oikeuksien tosiasiallista toteutumista. Mahdollisuus sovinnon edistämiseen sukupuolisyrjintää koskevan riidan osapuolten välillä on tärkeää kummankin osapuolen kannalta. Menettely voi toimia hyvänä vaihtoehtona usein kalliille, pitkäkestoiselle ja tulokseltaan epävarmalle oikeudenkäynnille.

Tasa-arvovaltuutettu sovinnon edistäjänä

Mahdollisuus sovinnon edistämiseen syrjintäriidan osapuolten välillä sopii hyvin tasa-arvovaltuutetun rooliin. Tasa-arvolain mukaan se, joka epäilee joutuneensa tasa-arvolaissa tarkoitetun syrjinnän kohteeksi, voi pyytää tasa-arvovaltuutetulta ohjeita ja neuvoja asiassa. Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on ohjeiden ja neuvojen avulla pyrkiä siihen, että tasa-arvolakia noudatetaan. Oikeuskirjallisuudessa on todettu tasa-arvovaltuutetun ohjauksen voivan olla muun muassa neuvottelujen käymistä osapuolten kesken asian ratkaisemiseksi (Bruun - Koskinen 1997 s. 166).

Toisinaan syrjintäriidan osapuolet päätyvät tasa-arvovaltuutetun käsiteltävänä olleessa asiassa sovintoon valtuutetun lausunnon perusteella. Joissain tapauksissa tasa-arvovaltuutettu on myös muutoin, keskusteluin sekä syrjintää epäilevän että syrjinnästä epäillyn tahon kanssa, ollut myötävaikuttamassa siihen, että osapuolet ovat päässeet yhteisymmärrykseen asiassa. Tasa-arvovaltuutetun tämänkaltainen toimintatapa on tunnistettu myös tasa-arvolain esitöissä. Muun muassa hallituksen esityksessä HE 195/2004 todetaan, ettei tuolloin voimassa olleen todistustaakkadirektiivin 97/80/EY todistustaakkasäännöstä sovelleta tasa-arvovaltuutetun harjoittamaan sovittelumenettelyyn. On kuitenkin tärkeää, että tasa-arvolakiin otettaisiin nimenomaiset säännökset tasa-arvovaltuutetun toimivallasta edistää sovintoa osapuolten kesken ja mahdollisuudesta vahvistuttaa sovinto yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnassa.

Mahdollisuus sopia myös rahallisesta korvauksesta

Hallituksen esityksessä todetaan, että sovinnossa voitaisiin sopia asiasta ja myös esimerkiksi rahallisesta korvauksesta. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta voitaisiin hakea sovinnon vahvistamista ja vahvistettu sovinto olisi täytäntöön pantavissa kuten lainvoimainen tuomio.

Sukupuolten tasa-arvoa koskevissa asioissa lautakuntamenettely mahdollistaa nykyisellään syrjivän menettelyn jatkamisen ja uusimisen kieltämisen. Sukupuolisyrjinnän kohteeksi joutunut henkilö ei kuitenkaan voi saada minkäänlaista korvausta tasa-arvolautakuntamenettelyn kautta. Hän voi vaatia tasa-arvolain perusteella korvausta syrjinnästä vain nostamalla syrjintäasiaa koskevan kanteen ja vaatimalla hyvitystä käräjäoikeudessa.

Mahdollisuus vahvistuttaa osapuolten välillä solmittu sovinto lautakunnassa sovintoon mahdollisesti liittyvine rahakorvauksineen olisi selkeä parannus nykytilaan. Lautakuntamenettely voisi toimia nykyistä paremmin niin sanottuna matalan kynnyksen oikeussuojajärjestelynä myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvissä asioissa ja edistää tasa-arvolakiin liittyvien oikeuksien toteutumista.

Tasa-arvovaltuutetun resurssit

Hallituksen esityksessä arvioidaan, että lainuudistuksen myötä sekä tasa-arvovaltuutetun että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan työmäärä lisääntyy jonkin verran.

Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää tässä yhteydessä yleisesti työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan huomiota siihen, että tasa-arvovaltuutetun henkilöresurssit ovat säilyneet ennallaan viimeisen reilun kymmenen vuoden ajan huolimatta tasa-arvolakiin tehdyistä merkittävistä uudistuksista, jotka ovat lisänneet tasa-arvovaltuutetun tehtäviä. Puutteelliset resurssit vaikeuttavat erityisesti tasa-arvolaissa säädettyjen tasa-arvosuunnitteluvelvoitteiden tehokasta valvontaa.

Toimistopäällikkö Anja Nummijärvi